

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ДІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТУ»

Владислав Андрійович КОНОНЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

В юридичній літературі звертається увага на те, що питання дії нормативно-правових актів є одним з надскладних та суперечливих питань не тільки для української, але й для міжнародної практики [1, с. 2]. Тому виникає об'єктивна осмислення та узагальнення вітчизняних наукових досліджень із зазначеного питання. Насамперед, необхідно зауважити, що в українському правознавстві використовується більш широке поняття «дія права», котре у фундаментальному науковому виданні «Правова система України: історія, стан та перспективи» роз'яснюється, як здатність права в певному середовищі здійснювати ідейно-мотиваційний вплив на особу чи групу осіб та як наслідок цього забезпечувати, відповідно до своїх цілей, принципів та приписів правомірний характер людської діяльності та вчинків [2, с. 22]. Виходячи із цього, можна зробити висновок про те, що поняття «дія нормативно-правового акту» є складовою частиною поняття «дія права». Також слід зазначити, що в наукових публікаціях розмежовуються поняття «дія нормативно-правового акту» та «чинність нормативно-правового акту». На думку, А Шуліми, ключовим питанням, що потребує нагального розв'язання, є розмежування правових категорій «чинності» нормативно-правового акта та його «дії». Тому цілком слушною є існуюча в літературі думка про розмежування цих понять, за якою чинність – це лише існування закону в часі, а дія закону – це його вплив на правовідношення, яке виникає на підставі юридичного факту, визначеного цим законом [3, с. 57].

Своєю чергою, характеризуючи поняття «дія нормативно-правового акту», А. Гарник вказує на те, що під нею розуміється застосування нормативно-правового акту стосовно певних осіб, фактів (дій, подій) чи правовідносин, що виникли після набрання їм чинності або до набрання їм чинності й тривали на момент набрання актом чинності [4, с. 73].

Також необхідно зазначити, що в науковій літературі звертається увага на те, що стосовно поняття «дія нормативно-правового акту» використовується поняття «межі дії нормативно-правового акту». Зокрема, Т. Ругляк зазначає, що дія нормативно-правових актів – це їхній фактичний вплив на суспільні відносини [5, с. 141]. Кожен нормативно-правовий акт призначений для врегулювання певних суспільних відносин, тому встановлення меж його дії є необхідною умовою забезпечення правомірності використання і застосування приписів, які складають зміст цього акта [5, с. 141]. Дія нормативно-правового акта обмежена трьома параметрами: а) дією в часі, тобто терміном дії, або часом, протягом якого нормативно-правовий акт має юридичну силу [5, с. 141]; б) простором, на який поширюється дія

нормативно-правового акта [5, с. 141]; в) колом осіб, які підпадають під дію нормативно-правового акта, тобто в яких на підставі цього нормативно-правового акта виникають конкретні юридичні права та обов'язки [5, с. 141]. І слід зазначити, що це є одними з основних характеристик юридичних актів, що визначають межі, в яких відбувається регулювання ними суспільних відносин [5, с. 141].

Л. Легін також поділяє наведену вище точку зору, вказуючи на те: що усі нормативно-правові акти мають визначені межі дії [6, с. 25]. Це часові та територіальні межі дії нормативно-правових актів, а також межі поширення на суб'єктів права [6, с. 25].

За загальним правилом, нормативно-правові акти застосовуються до правових відносин, які виникли у період від набрання ними чинності до її втрати [6, с. 25]. При визначенні меж дії нормативно-правового акта в часі науковці виділяють три аспекти: 1) момент набрання законної сили нормативно-правовим актом; 2) момент припинення дії нормативно-правового акта; 3) застосування норм права до правовідносин, які виникли та існували до моменту набрання нормативно-правовим актом законної сили [6, с. 25].

Дія нормативно-правових актів у просторі характеризується тим, що межі дії нормативно-правових актів визначаються компетенцією органів, які їх прийняли чи видали [6, с. 25]. Так, якщо нормативно-правовий акт прийнятий парламентом як представницьким та законодавчим органом, то він поширює свою дію на всю територію відповідної держави [6, с. 25]. Якщо нормативно-правовий акт прийнятий територіальним органом, то він поширює свою дію на територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці [6, с. 25].

Дія нормативно-правових актів за колом осіб передбачає, що нормативно-правові акти поширюють свою дію на всіх фізичних (громадян, осіб з іноземним громадянством, осіб без громадянства та біженців) та юридичних осіб, які знаходяться на території відповідної держави [6, с. 25].

Список використаних джерел:

1. Тарахонич Т. І. Загальнотеоретичні засади дії права в аспекті його співвідношення з суміжними правовими категоріями. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 2-7.
2. Правова система України: історія, стан та перспективи / за заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина : у 5 т. Харків : Право. 2008. Т. 1 : Теоретичні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. 728 с.
3. Шуліма А. О. Темпоральна дія нормативно-правового акта та юридична практика. *Наукові записки: Юридичні науки*. 2010. Т. 103. С. 57-59.
4. Гарник Л. Л. Зупинення дії нормативно-правового акту (питання теорії та практики) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. 2010. 155 с.
5. Ругляк Т. М. Дія джерел права соціального захисту України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. № 46. С. 141-145.
6. Легін Л. М. Нормативно-правовий акт: поняття та система ознак. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 21-26.